

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain 11 luvun 10 §:n sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain 11 luvun 10 §:n sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 39/2019 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Eva Ojala, sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Kauko Kivimäki, Kansaneläkelaitos
- tutkuspäällikkö Jussi Tervola, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- erityisasiantuntija Ellen Vogt, Suomen Kuntaliitto
- asiantuntija Mikko Räsänen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- erityisasiantuntija Anna Järvinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- sosiaaliasioiden päällikkö Pirjo Väänänen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Akava ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut ilmoitukset, ei lausuttavaa:

- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- Työllisyysrahasto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sairausvakuutuslakia, työttömyysturvalakia, lapsilisälakia, elatustukilakia ja toimeentulotuesta annettua lakia. Esityksen tarkoituksena on toteuttaa pääministeri Antti Rinteen hallituksen hallitusohjelman mukaiset parannukset jäljempänä mainittuihin tulonsiirtoihin.

Valiokunnan mietintö StVM 8/2019 vp

Sairausvakuutuslain mukaisia vähimmäismääräisiä päivärahaetuuksia korotettaisiin. Korotus koskisi vähimmäismääräisenä maksettavaa sairaus- ja vanhempainpäivärahaa sekä erityishoitorahaa. Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaiseen viittaussäännökseen perustuen korotus koskisi myös vähimmäismääräistä kuntoutusrahaa.

Myös työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan määrää korotettaisiin. Korotus koskee myös peruspäivärahan kanssa saman suuruista työmarkkinatukea, ja lisäksi muutos vaikuttaa ansiopäivärahan sekä vuorotteluvapaalain mukaisen vuorottelukorvauksen määrään.

Lapsiperheiden aseman parantamiseksi esitetään korotettavaksi monilapsisten perheiden lapsilisiä neljännessä lapsesta alkaen. Myös lapsilisän yksinhuoltajakorotusta ja elatustukea korotettaisiin. Toimeentulotuesta annettua lakia muutettaisiin niin, että lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen 10 euron suuruudesta korotuksesta hyötyisivät myös toimeentulotukea saavat perheet.

Esitys liittyy valtion vuoden 2020 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan useisiin eri etuuslakeihin muutoksia, joilla pyritään vähentämään eriarvoisuutta, painottamaan ensisijaisia etuuksia ja parantamaan lapsiperheiden, erityisesti yksinhuoltajaperheiden ja monilapsisten perheiden, toimeentuloa. Toimet sisältyvät pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelmaan, jonka mukaan hallitus puuttuu määrätietoisesti köyhyys- ja syrjäytymisriskiin. Hallitus toteaa tavoitteenaan olevan huolehtia kaikkien suomalaisten elintason kehityksestä ja tasaisemmasta tulonjaosta. Huomioon otetaan entistä paremmin huono-osaisuuden riskitekijät ja huono-osaisuuden ylisukupolvisuus.

Valiokunta pitää ehdotettuja parannuksia ensisijaisiin etuuksiin tarpeellisina pienituloisten toimeentulon parantamiseksi ja toimeentulotuen tarpeen vähentämiseksi. Sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuuden kannalta on tarkoituksenmukaista siirtää painopistettä viimesijaisesta toimeentulotuesta ensisijaisiin etuuksiin.

Päivärahaetuuksien korottaminen

Hallituksen esityksessä sairausvakuutuslain mukaisia vähimmäispäivärahoja eli sairauspäivärahaa, vanhempainrahaa ja erityishoitorahaa ehdotetaan korotettaviksi 20 eurolla kuukaudessa. Vähimmäismääräinen päiväraha nousee 716,50 euroon kuukaudessa. Korotus koskee myös vähimmäismääräistä kuntoutusrahaa. Vähimmäismääräisten päivärahojen korotus lisää valtion menoja yhteensä 4,4 miljoonalla eurolla.

Valiokunnan mietintö StVM 8/2019 vp

Myös työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea ehdotetaan korotettaviksi 20 eurolla eli 716,60 euroon kuukaudessa. Peruspäivärahan määrä muodostaa ansiopäivärahan perusosan, joten peruspäivärahan korottaminen nostaa myös ansiopäivärahaa ja vuorotteluvapaakorvausta. Esityksen mukaan arviolta 80 prosentilla ansiopäivärahan saajista etuus nousee 11 eurolla kuukaudessa ja noin 20 prosentilla 33,10 euroa kuukaudessa. Ansiopäiväraha nousee eniten niillä etuudensaajilla, joilla etuuden perusteena oleva kuukausitulo ylittää niin sanotun taitekohdan (3 078 euroa vuonna 2019). Työttömyysturvan korotus lisää valtion menoja perusturvan etuusmenojen osalta arviolta 48 miljoonalla eurolla ja ansioturvan osalta 15 miljoonalla eurolla. Työmarkkinatuen korotus lisää kuntien menoja arviolta 9,6 miljoonalla eurolla. Lisäksi Työllisyysrahaston menojen arvioidaan nousevan 3,6 miljoonalla eurolla.

Hallituksen esityksen mukaan työttömyysturvan peruspäivärahan ja sen myötä ansiopäivärahan korotuksella voi olla negatiivisia työllisyysvaikutuksia. Valiokunta korostaa, että esityksen pääasiallisena tavoitteena on vähentää köyhyyttä ja eriarvoisuutta painottamalla ensisijaisen etuusjärjestelmän merkitystä etuudensaajien toimeentulossa. Etuusmuutoksilla voi olla niin negatiivisia kuin positiivisiakin työllisyysvaikutuksia. Valiokunta katsoo, että etuuskorotusten työllisyysvaikutukset olisi syytä pyrkiä arvioimaan nyt esitettyä tarkemmin, vaikka nyt esitettyjen korotusten vaikutukset työllisyyteen ovat todennäköisesti vähäisiä.

Päivärahaetuuksien korotukset vähentävät viimesijaisen toimeentulotuen tarvetta. Toimeentulotukimenojen arvioidaan alenevan noin 6,4 miljoonalla eurolla. Toimeentulotukiriippuvuuden vähentyminen voi osaltaan kannustaa työn vastaanottamiseen. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että etuuskorotukset voivat vähentää myös yleisen asumistuen määrää. Esityksen mukaan ehdotukset vähentävät yleisen asumistuen määrää 6,72 eurolla korotettua etuutta saavaa henkilöä kohden niissä ruokakunnissa, joiden tulot ylittävät täyteen asumistukeen oikeuttavan tulorajan. Valiokunta pitää myönteisenä, että henkilöillä, joiden tulot jäävät alle täyteen tukeen oikeuttavan tulorajan, kuten yksin asuvilla täyttä työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa saavilla, korotus ei vaikuta asumistuen määrään.

Sairausvakuutuslain mukaisia vähimmäismääräisiä päivärahoja on viimeksi korotettu vuoden 2018 alusta 616 euroon kuukaudessa ja vuoden 2019 alusta työmarkkinatuen tasolle 696,50 euroon kuukaudessa. Työttömyysturvan peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea on viimeksi korotettu 100 euron suuruisella tasokorotuksella vuoden 2012 alusta lukien. Vuosina 2015—2019 perusturvaan ei kuitenkaan ole tehty indeksikorotuksia, mikä on pienentänyt erityisesti työttömän perusturvan tasoa. Nyt ehdotetut korotukset kompensoivat osittain indeksijäädytysten ja -leikkausten vaikutusta. Valiokunnan saaman selvityksen perusteella sairausvakuutuslain mukaiset vähimmäispäivärahat ja työttömyysturvan perusturva eivät kuitenkaan nyt ehdotettujen korotusten jälkeenkään välttämättä takaa kohtuulliseksi katsottua vähimmäiskulutusta.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että perusturvaetuuksien ja etuuksiin kytkeytyvien palvelujen kehittämistä ja toimeentulotukiriippuvuuden vähentämistä jatketaan sosiaaliturvan uudistamisen yhteydessä. Perusturvan tarkoituksena on mahdollistaa kaikille riittävä toimeentulo ja elintaso.

Valiokunnan mietintö StVM 8/2019 vp

Lapsiperheitä koskevat muutokset

Lapsiperheiden aseman parantamiseksi esityksessä ehdotetaan korotettavaksi monilapsisten perheiden lapsilisiä 10 eurolla kuukaudessa neljänestä lapsesta alkaen, lapsilisän yksinhuoltajakorotusta 10 eurolla kuukaudessa ja elatustukea 7 eurolla kuukaudessa. Samalla yksinhuoltajan toimeentulotuen perusosaa korotetaan niin, että lapsilisän yksinhuoltajakorotuksesta hyötyvät myös toimeentulotuen varassa olevat perheet. Muiden kuin yksinhuoltajien kohdalla lapsilisien ja elatustuen korotukset vähentävät maksettavan toimeentulotuen määrää. Lapsilisien korotusten arvioidaan lisäävän valtion menoja 26,5 miljoonalla eurolla ja perusosan toimeentulotukimenoja 1,5 miljoonalla eurolla. Elatustuen korottaminen lisää valtion menoja 9 miljoonalla eurolla ja vähentää toimeentulotukimenoja 0,7 miljoonalla eurolla.

Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan yksinhuoltajaperheet, monilapsiset perheet sekä pienten, alle kolmivuotiaiden lasten perheet kohtaavat toimeentulovaikeuksia muita useammin. Valiokunta pitää hyvänä, että lapsilisän korotukset kohdistetaan kaikista suurimmassa köyhyysriskissä oleville yksinhuoltajaperheille ja monilapsisille perheille. Myös elatustuen korottamisella on pieni eriarvoisuutta ja tuloeroja vähentävä vaikutus erityisesti yksinhuoltajaperheille ja niissä eläville lapsille. Sairausvakuutuslain mukaisten päivärahojen nostaminen 20 eurolla nostaa myös vähimmäismäärisiä vanhempainpäivärahoja ja erityishoitorahaa, mikä parantaa kaikkien pienituloisten lapsiperheiden asemaa ja vähentää toimeentulotuen tarvetta.

Valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että kaikkien lapsiperheiden tulonsiirtojen reaaliarvo on heikentynyt 1990-luvulta lähtien ja että lapsilisien reaalitaso on noin 30 prosenttia pienempi kuin 1990-luvulla. Lapsilisien indeksisuojan puuttumisen vuoksi lapsilisien taso jää jälkehen kustannustason kehityksestä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että toimia pienituloisten lapsiperheiden toimeentulon parantamiseksi ja lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi jatketaan.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 39/2019 vp sisältyvät 1.—5. lakiehdotuksen.

Helsingissä 7.11.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anu Vehviläinen kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Anna-Kaisa Ikonen kok
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Arja Juvonen ps

Valiokunnan mietintö StVM 8/2019 vp

jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Merja Kyllönen vas
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Juhana Vartiainen kok
jäsen Heidi Viljanen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

Valiokunnan mietintö StVM 8/2019 vp
Vastalause

VASTALAUSE

Perustelut

Perussuomalaiset kantaa huolta syntyvyyden laskusta sekä lapsiperheköyhyydestä Suomessa. Lapsiperheiden asema on heikentynyt merkittävästi 1990-lukuun verrattuna, ja THL:n tutkimuksen mukaan köyhyysaste on kolminkertaistunut vuodesta 1995 vuoteen 2007, minkä jälkeen se on pysynyt noin kymmenen prosentin tasolla 2010-luvun. Vuonna 2014 köyhiä lapsiperheitä oli 63 400 ja niissä eli 126 000 lasta. THL:n mukaan pikkulapsiperheiden köyhyys on vaarallisinta, sillä se heijastuu kaikkein useimmin vielä aikuisiälläkin. Siksi on huolestuttavaa, että köyhyys on nyt kasvanut juuri pienten lasten perheissä. Yhteiskunnan tuki lapsiperheille ei noussut kasvun vuosina, mutta lamavuosina 1990-luvun alussa ja 2010-luvulla lapsiperheiltä on leikattu.

Verovuosina 2015—2017 voimassa olleen ansiotuloverotuksen lapsivähennyksen voimassaoloa ei jatkettu verovuodesta 2018 eteenpäin, mutta myöskään lapsilisiin ei tehty vastaavaa korotusta. Perussuomalaiset katsoo, että lapsivähennys tulisi palauttaa ansiotuloverotukseen. Lapsilisien kohdalla olisi perusteltua ja oikeudenmukaista, että lapsilisän korottamiseen talousarviossa varattu 6 miljoonaa euroa kohdennettaisiin siten, että sillä korotettaisiin ensimmäisen lapsen lapsilisää ja siten se kohdistuisi kaikille lapsiperheille. Nyt hallitus sen sijaan on korottamassa lapsilisiä ainoastaan sellaisille monilapsisille perheille, joilla on vähintään neljä lasta.

Perussuomalaisille kaikki lapsiperheet ovat tärkeitä ja tästä syystä katsomme, että on tärkeää tukea perheitä jo ensimmäisestä lapsesta lähtien. Erityisesti ensimmäisen lapsen hankintaan tulisi lisätä yhteiskunnan tukea. Meidän tulee antaa sellainen signaali, että yhteiskunta kannustaa perheiden perustamiseen ja turvaa kaikkien lapsiperheiden toimeentulon. Haluamme kannustimena korottaa ensimmäisen lapsen lapsilisää nykyisestä tuntuvasti, eikä hallituksen lapsilisän korottamiseen varaama 6 miljoonaa euroa riitä alkuunkaan. Tästä syystä esitämme valiokunnalle lausumaa siitä, että hallituksen tulee selvittää lapsilisän tuntuva korotus jo ensimmäisestä lapsesta alkaen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että kappale 10 muutetaan kuulumaan seuraavasti: ”Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan yksinhuoltajaperheet, monilapsiset perheet sekä pienten, alle kolmivuotiaiden lasten perheet kohtaavat toimeentulovaikauksia muita useammin. Valiokunta pitää hyvänä, että lapsilisän korotukset kohdistetaan kaikista suurimmassa köyhyysriskissä oleville yksinhuoltajaperheille (poist). Valiokunta katsoo, että olisi perusteltua selvittää, miten lapsilisien korottaminen olisi mahdollista kaikille lapsiperheille. Myös elatustuen korottamisella on pieni eriarvoisuutta ja tuloeroja vähentävä vaikutus erityisesti yksinhuoltajaperheille ja niissä eläville lapsille. Sairausvakuutuslain mukaisten päivärahojen nostaminen 20 eurolla nostaa myös vähimmäismääräisiä vanhempainpäivärahoja ja erityishoitorahaa, mikä parantaa kaikkien pienituloisten lapsiperheiden asemaa ja vähentää toimeentulotuen tarvetta.”

Valiokunnan mietintö StVM 8/2019 vp
Vastalause

että 1., 2., 4. ja 5. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisina,
että 3. lakiehdotus hyväksytään muutettuna(Vastalauseen muutosehdotukset) ja
että hyväksytään yksi lausuma(Vastalauseen lausumaehdotus).

Vastalauseen muutosehdotukset

3.

Laki

lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsilisälain (796/1992) 7 §, sellaisena kuin se on laeissa 1111/2014, 1086/2016 ja 1142/2017, seuraavasti:

7 §

Lapsilisän määrä

Lapsilisä on lasta kohden **95,82** euroa kalenterikuukaudessa.

Jos 6 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä on oikeus nostaa lapsilisää useammasta kuin yhdestä lapsesta, lapsilisän määrä on toisesta lapsesta 104,84 euroa, kolmannelta lapsesta 133,79 euroa, neljännestä lapsesta **153,24** euroa ja jokaisesta seuraavasta lapsesta **172,69** euroa kalenterikuukaudessa.

Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä maksetaan korotettuna 63,30 eurolla kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajalla tässä laissa tarkoitetaan lapsilisän nostamiseen oikeutettua henkilöä, joka ei lapsilisän maksukuukauden alkaessa ole avioliitossa tai joka ennen maksukuukauden alkua on muuttanut puolisostaan erilleen yhteiselämän lopettamiseksi. Yksinhuoltajana ei kuitenkaan pidetä henkilöä, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa toisen henkilön kanssa.

Jos lapsi on 11 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla laitosp- tai perhehoidossa ja lapsilisä maksetaan kunnalle taikka jos lapsilisä 12 §:n 1 momentin nojalla maksetaan lapselle itselleen, lapsilisä on **95,82** euroa kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä kuitenkin maksetaan korotettuna 63,30 eurolla kalenterikuukaudessa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Valiokunnan mietintö StVM 8/2019 vp
Vastalause

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää mahdollisuuden korottaa ensimmäisen lapsen lapsilisää tuntuvasti ja siten kannustaa perheitä lasten hankintaan.

Helsingissä 7.11.2019

Arja Juvonen ps
Kaisa Juuso ps
Mia Laiho kok
Anna-Kaisa Ikonen kok